

УДК 378.22:376.37

**КАДРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ЛОГОПЕДИЧНОЇ
ДОПОМОГИ ДІТЯМ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ
(1945–1959 рр.)**

Мицик Г. М.

Запорізький національний університет

З урахуванням аналізу наукового-педагогічних джерел у статті узагальнено погляди на процеси формування дошкільної логопедичної допомоги в період з 1945 по 1959 рр., уточнено дані про основні тенденції її розвитку на селі, окреслено проблеми, пов'язані з підготовною логопедичних кадрів, зорієнтованих у своїй роботі на дітей дошкільного віку, що мешкають у сільській місцевості. Встановлено, що завдання, зміст і методи освітньо-виховної роботи в масових дитячих садках відповідно до керівних положень за всіма віковими групами стали більш конкретними і визначеними. Незважаючи на те, що вони містили розділи з розвитку рідної мови, проблеми мовного характеру, в основному, залишалися поза увагою їх працівників. Логопедична дошкільна допомога ще не була сформована. Лише де-не-де її надавали вихователі масових дитячих садів та логопедичні пункти, зорієнтовані на надання логопедичної допомоги школярам і дітям старших груп дитячих садків. Робота в селах з цього напрямку не велася. Відзначено, що цілеспрямована підготовка логопедів в системі вищої освіти України не здійснювалася. Перший набір студентів за спеціальністю «Дефектологія. Олигофренопедагогіка і логопедія» з отриманням кваліфікації вчителів спеціальної школи і логопед відбувся тільки в 1957–1958 навчальному році. Підготовка дефектологів дошкільних установ в Україні в 50-х рр. не проводилася і найближчим часом не планувалася.

Ключові слова: логопедична допомога, дошкільний заклад, логопедичний пункт, діти з вадами мовлення, вчитель-логопед, село.

**КАДРОВЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ОРГАНИЗАЦИИ ЛОГОПЕДИЧЕСКОЙ ПОМОЩИ
ДЕТЯМ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА В СЕЛЬСКОЙ МЕСТНОСТИ (1945–1959 г.)**

Мыцык А. М.

Запорожский национальный университет

С учетом анализа научного педагогических источников в статье обобщены взгляды на процессы формирования дошкольной логопедической помощи в период с 1945 по 1959 гг. Уточнены данные об основных тенденциях ее развития на селе, очерчены проблемы, связанные с подготовкой логопедических кадров, ориентированных в своей работе на детей дошкольного возраста, проживающих в сельской местности. Установлено, что задачи, содержание и методы образовательно-воспитательной работы в массовых детских садах в соответствии с руководящими положениями по всем возрастным группам стали более конкретными и определенными. Несмотря на то, что они содержали разделы по развитию родного языка, проблемы языкового характера, в основном, оставались без внимания их

работников. Логопедическая дошкольная помощь не была сформирована. Лишь кое-где ее предоставляли воспитатели массовых детских садов и логопедические пункты, ориентированные на предоставление логопедической помощи школьникам и детям старших групп детских садов. Работа в селах в этом направлении не велась. Отмечено, что целенаправленная подготовка логопедов в системе высшего образования Украины не производилась. Первый набор студентов по специальности «Дефектология. Олигофренопедагогика и логопедия» с получением квалификации учитель специальной школы и логопед состоялся только в 1957–1958 учебном году. Подготовка дефектологов дошкольных учреждений в Украине в 50-х гг. не проводилась и в ближайшее время не планировалась.

Ключевые слова: логопедическая помощь, дошкольное учреждение, логопедический пункт, дети с нарушениями речи, учитель-логопед, село.

HUMAN RESOURCES SUPPORT FOR CHILDREN OF PRESCHOOL AGE IN RURAL AREA (1945-1959)

Mytsyk A. M.

Zaporizhzhya National University

Taking into account the analysis of scientific pedagogical sources, the article summarizes the views on the formation of preschool speech therapy in the period from 1945 to 1959. The data on the main tendencies of its development in the village are specified, the problems connected with the training of speech therapy staff oriented in their work to pre-school children living in rural areas are outlined.

It is noted that the development of the system of preschool education institutions, as one of the organizational forms of providing speech therapy in rural areas, in the first post-war years largely depended on the decisions of the government of the country. The position of the Ministry of Education of the Ukrainian SSR was quite active in this in the 1950s. With a view of qualitative preparation of children for school the question on creation of stationary rural kindergartens was discussed.

It is established that the tasks, content and methods of educational and educational work in mass kindergartens in accordance with the guidelines for all age groups have become more specific and specific. Despite the fact that they contained sections on the development of the native language, problems of a linguistic nature, basically, remained without attention of their workers. Logopedic preschool aid was not formed. Only here and there it was provided by educators of mass kindergartens and speech therapy centers, aimed at providing speech therapy to schoolchildren and children of older groups of kindergartens. Work in rural area in this direction was not conducted. It was noted that the purposeful preparation of speech therapists in the higher education system of Ukraine was not carried out. The first set of students in the specialty «Defectology. Oligophrenopedagogy and speech therapy» with the qualification of a special school teacher and speech therapist was held only in 1957–1958 school year. Preparation of defectologists of preschool institutions in Ukraine in the 50's was not conducted and was not planned in the near future.

Keywords: logopedic assistance, preschool, speech therapy center, children with speech disorders, speech therapist, rural area.

Постановка проблеми. Реалії сьогодення вимагають від вищої педагогічної освіти такої підготовки майбутніх фахівців з логопедії, які б не тільки були конкурентоспроможними на ринку праці, вільно володіли своєю професією та орієнтувалися в суміжних галузях діяльності, але й були здатними до ефективної організації логопедичної роботи не залежно від місця її здійснення. Тому однією з актуальних проблем сучасної педагогічної освіти, яка потребує свого вирішення, є визначення організаційно-методичних умов, які б забезпечували формування готовності майбутніх логопедів до роботи з дітьми дошкільного віку в сільській місцевості. Певний інтерес у цьому напрямку становить процес становлення та розвитку дошкільної логопедичної допомоги в зазначених умовах та її забезпечення кваліфікованими фахівцями. Як зауважує О. Потапенко, сучасна українська логопедія потребує впорядкування власної історичної спадщини, відродження її надбань дає можливість знайти шляхи і засоби реалізації новітніх концепцій навчання і виховання дітей з особливостями психофізичного розвитку та удосконалення теорії і практики підготовки кваліфікованих фахівців-логопедів [13, с. 4].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Підґрунтям для безпосереднього дослідження стали праці вчених, які спрямовували свою наукову роботу на дослідження історії розвитку дошкільної освіти (Л. Артемова, С. Васильєва, Т. Грицюк, С. Діпківська), становлення та розвитку підготовки логопедичних кадрів (В. Гладуш, Х. Замський, А. Калініченко, Є. Колтакова, О. Потапенко, О. Шевченко), виникнення і диференціації форм логопедичної допомоги дітям дошкільного віку (Т. Берник, Е. Файнсет), проблем, пов'язаних з логопедичною підготовкою фахівців для дошкільних освітніх закладів (Н. Безсмертна).

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Кількість наукових праць, що стосуються тих чи інших аспектів надання логопедичної допомоги з використанням різноманітних її організаційних форм, підготовки логопедичних кадрів, свідчить про актуальність зазначеного напрямку в педагогіці. Тим не менш, розглядаючи переважно загальні питання, з цим пов'язані, слід констатувати відсутність з боку дослідників належної уваги до змісту логопедичної роботи та її організації в сільській місцевості, а звідси і до проблем, пов'язаних з формуванням в межах педагогічних навчальних закладів готовності майбутніх фахівців з логопедії до роботи в умовах сільської місцевості в різні часи.

Мета роботи – дослідження стану кадрового забезпечення організації логопедичної допомоги дітям дошкільного віку в сільській місцевості в 1945–1959 рр., з'ясування та аналіз проблем, пов'язаних із цим.

Виклад основного матеріалу. З початком Великої Вітчизняної війни багато дитячих садків було зруйновано. Тому в перші післявоєнні роки їх відбудова стала одним із основних завдань народної освіти. 1947 року за планом будівництва будівель дитячих установ передбачалося введення в дію 31340 місць у дитячих яслах і 44650 місць у дитячих садках, фактично введено 4075 місць в яслах і 6375 місць в дитячих садах. У 1948 році з передбачених планом 28178 місць в яслах і 63485 місць в дитячих садах введено 6203 місця в яслах і 9910 місць в дитячих садах. Постановою Ради Міністрів СРСР (далі – РМ СРСР) «Про заходи по розширенню мережі дитячих установ і пологових будинків та покращенню їх роботи» від 18.05.1949 р. № 2004 такий стан справ визнано незадовільним. Із метою подальшого розширення мережі дитячих установ і поліпшення їх роботи РМ СРСР постановила, серед іншого зобов'язати Міністерство охорони здоров'я СРСР (далі – МОЗ СРСР) і міністерства освіти союзних республік посилити контроль і поліпшити керівництво роботою дитячих ясел і дитячих садків у колгоспах. Відповідні заходи вживалися і щодо розвитку дошкільних закладів на селі, де потреба в них була особливо значущою. «Кожному колгоспу – дитячий садок» – таке завдання поставили перед собою педагоги дитячих садків багатьох областей. Постало завдання забезпечити суспільне виховання дітей колгоспників не тільки в період літніх робіт матерів, а цілий рік. Вживалися заходи щодо зміцнення складу завідувачів і вихователів та покращення педагогічної роботи з дітьми.

Органам народної освіти ставилося в обов'язок цілеспрямоване комплектування сільських дитячих садків спеціально підготовленими кадрами. Зміцнення економічного становища колгоспів дозволило перейти до реорганізації літніх дитячих майданчиків у стаціонарні або сезонні (з терміном роботи 7–10 місяців) дитячі садки [10]. Досить активною щодо правового забезпечення розвитку сільських дошкільних закладів в 50-х роках була і позиція Міністерства освіти УРСР (ділі – МО УРСР). Зазначенні питання найшли своє відображення в наказах «Про організацію в 1950 році сезонних дитячих ясел і дошкільних майданчиків у колгоспах Української РСР» від 06.04.1950 р. № 373/209/191, «Про організацію в 1952 році сезонних дитячих установ для дітей дошкільного віку в колгоспах Української РСР» від 22.02.1952 р. № 92, «Про організацію в 1955 році дитячих установ у колгоспах Української РСР» від 8 лютого 1955 р. № 41, «Про заходи по організації дитячих установ у колгоспах УРСР та оздоровленню дітей влітку 1956 року» від 19 квітня 1956 р. № 179, «По організації дитячих установ у колгоспах Республіки» від 9 травня 1957 р. № 213 тощо.

Головна мета, яка переслідувалася при організації таких установ, – створення умов для активної участі жінок-колгоспниць у сільськогосподарському виробництві і забезпечення

правильного догляду за дітьми та їх виховання. Рішення про відкриття сезонних дитячих закладів приймалося загальними зборами колгоспників. Кількість і склад працівників дитячого майданчика та ясел встановлювався правлінням колгоспу і затверджувався тими ж загальними зборами. Для роботи з дітьми виділялися найбільш грамотні колгоспниці, в першу чергу з числа тих, які вже мали досвід роботи в дитячих майданчиках або яслах. Завідувачі та вихователі дитячих закладів проходили курси чи семінари, що організовувалися районними відділами народної освіти і охорони здоров'я. Проте нагальним першочерговим завданням керівництва держави було створення саме стаціонарних сільських дитячих садків, що працювали б за чинними на той час програмами і могли б готувати дітей села до школи так само, як і міські дошкільні установи [4, с. 72].

Завдання, зміст і методи освітньо-виховної роботи в масових дитячих садках були чітко визначені в «Керівництві для вихователя дитячого садка (1945) і «Статуті дитячого садка» (1944). Ці документи були розроблені на основі «Керівництва...» 1938 р. Зміст навчально-виховної роботи в них по всім віковим групам став більш конкретним і визначеним. У «Керівництві...» підкреслювалася провідна роль вихователя, його відповідальність за виховання кожної дитини. У розділ «Рідна мова» були вміщені такі важливі питання, як виховання правильної вимови, активізація словника і зв'язного мовлення дітей [10].

У 1947 р. Народним комісаріатом освіти УРСР (далі – НКО УРСР) затверджено новий статут дитячого садка. Цей документ разом із прийнятим у 1945 р. «Керівництвом для вихователя дитячого садка» сприяв поліпшенню організації, змісту й методики роботи дитячого садка на нових теоретичних засадах [1, с. 324]. І хоча «Керівництво...» містило положення з розвитку рідної мови, робота в дитячих садках переважно була спрямована на фізичний розвиток дітей. Проблеми ж мовленнєвого характеру здебільшого залишалися поза увагою їх працівників. З іншого боку, незважаючи на труднощі повоєнного періоду, не можливо не відзначити позитивну динаміку поступового відновлення мережі дитячих садків. Якщо в 1940 р. їх кількість по УРСР становила 3384 одиниць, у 1944 р. – 1105, то у 1950 р. – вже 3312. По іншому вибудовується і робота з підготовки педагогічних кадрів для дитячих садків. Якщо раніше вихователів дитячих садків готували переважно на різноманітних курсах, то в роки післявоєнної п'ятирічки дитячі садки стали повніше забезпечуватися вихователями, які закінчили педагогічні училища з трирічним терміном навчання на базі семи класів середньої школи.

Дошкільні відділення відкривалися і при педінститутах, які готували вчителів початкових класів. Підготовка фахівців вищої кваліфікації в галузі дошкільного виховання була покладена на дошкільні факультети педагогічних інститутів. Все більша кількість

педагогів почала займатися науковою роботою. Наукові дослідження проводилися безпосередньо в дитячих садах [10].

При цьому рівень освіти осіб, які працювали завідувачами і вихователями, залишався досить низьким. Ще гірше йшли справи у дошкільних дитячих закладах сільської місцевості. Т. Грицюк наводить такий приклад, що з 23 вихователів, які працювали на Хмельниччині, лише 9 мали закінчену середню загальну освіту, а 6 осіб взагалі не мали ніякої освіти. Такий стан негативно позначався на вихованні дітей, практична робота у садку зосереджувалася лише на засвоєнні дітьми дошкільного віку елементарних умінь і навичок [8].

Не кращим чином була поставлена робота і з забезпечення сезонних дитячих садків і ясел педагогічними кадрами. Крім того, постійний їх відтік негативно впливав на організацію виховання дітей, відкидав методичну роботу в дошкільних закладах на досить низький рівень. Годі вже було казати про створення належних умов для правильного розвитку мови дошкільників. М. Хватцев зазначав, що для забезпечення ефективності роботи з усунення мовних порушень безпосередньо в яслах, дитячих садах, школах необхідна відповідна додаткова підготовка працівників дошкільних закладів та вчителів початкової школи; необхідно введення курсу логопедії в навчальні плани за спеціальностями, які готують ці кадри, організація логопедичних курсів, семінарів і практикумів для працівників дошкільних закладів та вчителів [12, с. 242].

Згідно з наказом «Про поновлення логопедичної роботи на Україні» від 16.07.1946 р. № 2021 на посаді логопеда могли працювати фахівці-дефектологи, які одержали спеціальну освіту на дефектологічному факультеті Київського педагогічного інституту імені О. М. Горького (далі – КПІ імені О. М. Горького) або ж на спеціальних курсах, а також сурдопедагоги, які мали стаж роботи в молодших класах шкіл для глухих. Сурдопедагоги, які призначалися на посаду логопеда, в майбутньому мали прослухати семінар з логопедії та вивчити методики логопедичної роботи з дітьми, що мали різні мовленнєві порушення [5, с. 7].

Однак цілеспрямована підготовка логопедів в системі вищої освіти не здійснювалася, проте у 1946-1947 роках на дефектологічному факультеті Московського педагогічного державного інституту імені В. І. Леніна (далі – МПДІ імені В. І. Леніна) відкрилося перше в вузівській системі логопедичне відділення [11, с. 87].

Професор Ф. Рау та співробітники кафедри розробили профіль підготовки фахівця-логопеда, заснованої на педагогічному фундаменті, де з метою розвитку професійної компетентності майбутніх логопедів акцент робиться на практичну підготовку фахівця: всього передбачено 1347 навчальних годин, з яких на лекції відводиться 388 годин, на

практичні заняття (в безпосередньому зв'язку з лекціями) – 320 годин, а на практику в установах – 639 годин, що становить майже половину навчального часу [3, с. 34].

На знову відкритому у 1946 р. дефектологічному факультеті КПІ ім. О. М. Горького предмет «Логопедія» читався як спеціально-педагогічна дисципліна для підготовки дефектологів [13, с. 41]. Загалом, в своїх дослідженнях О. Потапенко вказує, що навчальний план дефектологічного факультету був перенавантажений загальнопедагогічними дисциплінами, тоді як на опрацювання спеціальних дисциплін відводилася обмежена кількість годин. Це негативно позначалося на опануванні студентами дефектологічної спеціальності [13, с. 19–20].

Для вирішення проблеми забезпечення педагогічними кадрами спеціальних шкіл у перші мирні роки відкривалися курси підготовки і перепідготовки вчителів спеціальних шкіл. Велика увага приділялася перепідготовці вчителів спеціальних шкіл для глухонімих, сліпих і розумово відсталих дітей, а також підготовці і перепідготовці керівних і педагогічних кадрів. На жаль, підготовку логопедів не проводили. Вперше згідно з наказом МО УРСР від 21.06.1949 р. № 686 такі загальнореспубліканські місячні курси на 22 особи відбулися 10 липня 1949 року [13, с. 33]. З дисциплін професійного спрямування для вивчення навчальним планом було запропоновано педагогіку обсягом 30 годин, психологію – 20 годин, анатомо-фізіологічну будову слухового і мовного апарату та їх патології – 26 годин, логопедію – 40 годин.

Протягом 1950-х рр. потреба в кваліфікованих кадрах існувала не лише у дитячих дошкільних закладах, але й у спеціальних навчально-виховних закладах. По країні лише 5 % працівників допоміжних шкіл мали вищу дефектологічну освіту, 8,6 % – вищу педагогічну, 9,5 % – незакінчену педагогічну, 52,5 % – середню педагогічну, 12,1 % – незакінчену середню і початкову освіту (переважно вихователі й вчителі праці). Низьким був освітній рівень і керівних кадрів. Серед директорів спеціальних шкіл лише 10 % мали дефектологічну освіту, серед завідувачів навчальною частиною – 13,5 %. Дуже близькою до цих показників була ситуація з дефектологами в Україні [7, с. 61]. Сюди слід додати відсутність до 1952 р. в Україні жодної дошкільної установи та групи для дітей раннього віку з порушеннями мовлення [6, с. 72, 86].

Зі скасуванням розпорядженням МОЗ СРСР 1950 р. посади лікарів-логопедів своєї цінності набуває педагогічний зміст логопедії. У цей період була розроблена психолого-педагогічна класифікація (Р. Левіна), котра виникла в результаті критичного аналізу клінічної класифікації з точки зору застосування її у педагогічному процесі, яким є логопедичний вплив. Такий аналіз виявився необхідним у зв'язку з орієнтацією логопедії на

навчання і виховання дітей з порушеннями розвитку мовлення. Поступово відновлювали свою роботу і логопедичні пункти, діяльність яких в довоєнні роки була зорієнтована виключно на надання допомоги школярам. Розпорядженням РМ СРСР від 15.08.1948 р. № 11466-р. дозвіл організувати при середніх школах в республіканських, крайових і обласних центрах 120 логопедичних пунктів у складі одного вчителя-логопеда, що має вищу педагогічну (дефектологічну) освіту з 1 січня 1949 р. отримало МО РРФСР. 1950 року РМ БРСР зобов'язала МО БРСР відкрити по 1 шкільному логопедичному пункту в дев'яти містах республіки та укомплектувати їх логопедами з вищою дефектологічною освітою. До того логопедичні пункти в цьому ж році вже були відкриті в Мінську та Вітебську. Про необхідність відкриття логопедичних пунктів йшла мова і в постанові РМ УРСР «Про заходи по забезпеченню загального навчання дітей з розладом слуху, мови, зору і розумового розвитку» від 25.01.1950 р. № 185. На її виконання МО УРСР було видано наказ «Про заходи по забезпеченню загального навчання дітей з розладом слуху, мови, зору і розумового розвитку» від 22.02.1950 р. № 91. Проте, за відсутності необхідної кількості фахівців, з числа запланованих логопунктів було відкрито лише частину [2, с. 154]. У тому ж таки 1950 р. Управлінням шкіл МО УРСР було затверджено Положення про логопедичні пункти при середніх школах. Логопункт мав обслуговувати не тільки учнів шкіл району, прикріплених до пункту, але й дітей старших груп дитячих садків цього ж району. Відповідно до Положення, вчителям-логопедом могла бути призначена лише особа з вищою педагогічною (дефектологічною) освітою з обов'язковим проходженням курсів з підготовки логопедів. У зв'язку з тим, що не вистачало відповідних кваліфікованих кадрів для забезпечення ними логопедичних пунктів, наказом МО УРСР «Про організацію місячних курсів перепідготовки учителів-дефектологів спеціальних шкіл Української РСР» від 07.07.1950 р. № 580 у м. Києві з 20 червня 1951 року організовано місячні республіканські курси перепідготовки учителів-дефектологів спеціальних шкіл Української РСР та логопедів для логопедичних пунктів і допоміжних шкіл УРСР на 100 осіб [13, с. 39]. Відповідно до наказу МО УРСР «Про організацію місячних курсів підвищення кваліфікації працівників спеціальних шкіл і завідуючих логопедичними пунктами» від 19.05.1955 р. № 187 у м. Києві з 1 червня по 10 липня 1955 року було організовано курси підвищення кваліфікації для логопедів допоміжних шкіл і завідувачів логопедичними пунктами в кількості 100 осіб [13, с. 52].

Завдяки значній кількості досліджень, проведених на попередньому етапі, упродовж 50–60-х рр. було доведено, що виправлення мовленнєвих вад найефективніше саме в дошкільному віці, оскільки їх своєчасне подолання запобігає неуспішності в подальшому.

Коррекційна робота у вигляді консультацій та амбулаторних відвідувань в дошкільному віці себе не виправдовувала [2, с. 53–54]. Це призвело до того, що в «Керівництві для вихователів», виданого 1953 р., вже по-новому розглядалися питання освітньо-виховної роботи в дитячому садку, велику увагу було приділено розвитку мислення і мови дітей. Навчання дітей рекомендувалося проводити в організованій формі – на заняттях. Програмний матеріал був розрахований на певну кількість занять для кожної вікової групи дитячого садку. У «Керівництві...» 1953 р. значно більше, ніж раніше, відводилося місце гри, підкреслювалося її значення у всебічному вихованні дітей [10]. Однак, як зазначає Т. Берник, в окреслений період логопедична дошкільна допомога дітям з порушеннями мовлення мала, переважно, стихійний характер, лише подекуди таку допомогу дошкільникам надавали вихователі масових дитячих садків [2, с. 72]. Робота в селах з цього приводу не велася. Згадки про це в історичних джерелах відсутні.

Цікаво розглянути програми, за якими працювали масові дитячі садки. У них зазначалось, що заняття з виховання правильної вимови у дошкільників слід проводити починаючи з молодшої групи. Однак у програмі, на жаль, не містилося рекомендацій щодо методики, дидактичного матеріалу, який бажано використовувати для вироблення мовленнєвого дихання, рухливості мовленнєвого апарату, розвитку слухового сприймання та фонематичного слуху. Крім того, у програмі формування правильної звуковимови не було диференціювання за віковими групами (виключення становила лише друга молодша група). Внаслідок цього вихователі часто припускалися помилок у порядку виправлення порушеної звуковимови: починали одразу з останнього етапу – закріплення звука у віршах, текстах; не дотримувалися систематичності та послідовності в роботі тощо [2, с. 56]. Вдавалася в знаки необізнаність більшості працівників дошкільних закладів з методикою виправлення мовленнєвих порушень дошкільнят. Дефіцит на фахівців з логопедичною підготовкою наочно пояснюється таким прикладом. 1957 року у м. Одеса працювало лише три логопеди, до яких були прикріплені 86 шкіл, три логопеди при спеціальній школі та два – при психоневрологічному диспансері; не отримували логопедичної допомоги майже всі дитячі садки. Одеський психоневрологічний диспансер для покращення логопедичної допомоги дітям запропонував організувати тримісячні логопедичні курси для вихователів дитячих садків – по одному вихователю на дитсадок. До кінця квітня місяця кабінет мав випустити шістнадцять вихователів, які були направлені до шістнадцяти дитсадків [14].

Порівнюючи 1953–1954 н.р. з попередніми роками, О. Потапенко дійшла висновку, що спеціальній освіті з боку МО УРСР не приділялося належної уваги, адже спочатку був зменшений набір на заочну форму навчання дефектологічного відділу

КПШ ім. О. М. Горького, а в навчальних планах години на логопедію скоротили з 91 години до 78. У 1954–1955 н.р. курс «Логопедія» зменшили ще на 12 годин [13, с. 47, 52]. Нестача у фахівцях-логопедах змушує МО УРСР 3 січня 1958 р. видати розпорядження «Про підготовку логопедів». Перший набір студентів зі спеціальності «Дефектологія. Олігофренопедагогіка і логопедія» відбувся 1957–1958 н.р. в кількості 21 особи. Студенти отримували кваліфікацію: учитель спеціальної школи і логопед. Термін навчання тривав два з половиною роки. Предмет логопедія налічував разом 90 годин, з яких – 66 лекційних та 24 практичні години [13, с. 59]. Вивчалася логопедія і на інших спеціальностях. Зокрема, такий курс ввели на спеціальності «Педагогіка і психологія (дошкільна)», студенти отримували кваліфікацію викладач дошкільної педагогіки і психології педагогічного училища і методист з дошкільного виховання. Предмет «Логопедія» студенти вивчали на першому курсі і він налічував разом 50 годин [13, с. 63–64]. Підготовка дефектологів дошкільних закладів на дефектологічному відділі КПШ ім. О. М. Горького в 50-х рр. не проводилася і найближчим часом не планувалася. На заочне відділення цього факультету потрапляли лише окремі працівники дошкільних закладів. Там вони здобували спеціальність вчителя спеціальної школи для глухих, слабочуючих чи розумово відсталих дітей та другу спеціальність – логопеда [9, с. 76–77].

Висновки. Аналіз подій 1945–1959 рр. засвідчує, що розвиток системи закладів дошкільного виховання в сільській місцевості в перші повоєнні роки значною мірою залежав від рішень уряду країни. Досить активною щодо цього в 50-х роках була позиція МО УРСР. З можливістю якісної підготовки дітей до школи обговорювалося питання про створення стаціонарних сільських дитячих садків. Керівні положення щодо роботи масових дитячих садків містили розділи з розвитку рідної мови, однак логопедична дошкільна допомога ще не була сформована, лише подекуди її надавали вихователі масових дитячих садків. Робота в селах у цьому напрямі не велася. Відновлювали свою роботу і логопедичні пункти, які мали обслуговувати не тільки учнів шкіл, але й дітей старших груп дитячих садків. Цілеспрямована підготовка логопедів до 1957 р. в системі вищої освіти України не здійснювалася. Проте з 1949 р. в Україні була розпочата курсова їх підготовка. З 1959 р. курс логопедії почали вивчати студенти спеціальності «Педагогіка і психологія (дошкільна)». Підготовка дефектологів дошкільних закладів в Україні в 50-х рр. Не проводилася.

Список використаних джерел:

1. Артемова Л. В. Історія педагогіки України: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ, «Либідь», 2006. 424 с.
2. Берник Т. Л. Розвиток диференційованих форм логопедичної допомоги дітям з мовленнєвими вадами в Україні (1945–2000): дис.. ... канд. пед. наук. Київ, 2006. 192 с.
3. Бессмертная Н. А. Организационно-педагогические условия развития профессиональной компетентности будущих логопедов сельских образовательных учреждений : дис. ... канд. пед. наук. Якутск, 2001. 165 с.
4. Бобак О. Б. Педагогічні засади соціалізації дітей дошкільного віку в сім'ї у II-й половині XX століття: дис. ... канд. пед. наук. Дрогобич, 2015. 198 с.
5. Бондар В. І. Сучасні тенденції розвитку дефектологічної теорії і практики: до проблеми теорії і практики стандартизації спеціальної освіти. Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: наук.-метод. зб. Вип. 2. Київ: Науковий світ, 2001. С. 4–7.
6. Васильєва С. А. Тенденції розвитку системи дошкільних навчальних закладів різних типів в Україні (друга половина XX – початок XXI століття): дис.. ... канд. пед. наук. Миколаїв, 2017. 187 с.
7. Гладуш В. А. Розвиток післядипломної освіти дефектологів на завершальному етапі переходу до загальної обов'язкової семирічної освіти в Україні. *Освіта регіону: Український науковий журнал*. Київ, 2011. № 5. С. 59–64.
8. Грицюк Т. С. Історико-педагогічні передумови розвитку дошкільної освіти на Хмельниччині (50-60 рр. XX ст.). *Педагогічний дискурс*. 2013. № 14. С. 134–138.
9. Замский Х. С. Проблемы дефектологического образования. *Дефектология: научно-методический журнал*. Академии педагогических наук СССР. 1969. № 1. С. 76–81.
10. Шабаева М. Ф., Ротенберг В. А. История дошкольной педагогики : учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. «Педагогика и психология (дошк.)». 2-е изд., дораб. Москва : Просвещение, 1989. 352 с.
11. Калиниченко А. В. Становление высшего дефектологического образования в России в XX веке – начале XXI века : дис. ... канд. пед. наук. Чита, 2014. 193 с.
12. Колтакова Е. В. Проектирование содержания повышения квалификации учителей-логопедов на основе профессиографического подхода: дис.. ... канд. пед. наук. Москва, 2009. 206 с.
13. Потапенко О. М. Теорія і практика підготовки логопедичних кадрів в Україні (друга половина XX століття): дис.. ... канд. пед. наук. Київ, 2010. 183 с.
14. Файнгер Э. Б. О состоянии помощи страдающим нарушениями речи в Одесской области по данным областного психоневрологического диспансера. *Вопросы патологии речи*. Харьков, 1969. Том XXXII (81). С. 215–217.